

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

Tractatus II. In I. Præceptum De Fide, Spe, Charitate, Religione, & Peccatis
oppositis

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1711

Sectio IV. Librorum hæreticorum lectio, retentio &c.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59952](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59952)

textu addiscendæ mercaturæ , conservationis po-
salutis, liticæ, studiorum &c. Cæterum ubi abest pericu-
um subversionis in Fide vel moribus , maximè
Unde ubi permixti vivunt hæretici cum Catholicis, nul-
r. Ad illa culpa erit communicare cum hæreticis in poli-
secundæ tics aliàs indifferentibus. Ubi maximè excusan-
erfus et tur opifices juniores , qui artis suæ causâ in civi-
nem con- tatibus Imperii operas suas locant , alioquin parvi
s dicent æstimantur ; excepto semper (quod in his terris
um enim raro evenit) nisi esset hæreticus excommunicatus
rum, nominatim denuntiatus ; adeoque non toleratus ,
& Ple- talis enim jure Ecclesiastico sub excommunicatio-
ibi. ne minori quoad omnem communicationem evi-
dist. 2. tandus est , extra casus Jure expressos , & hoc ver-
in affert fu contentos.

Utile, Lex, humile, & res ignorata, necesse.

De quibus vide Authores passim in materia de
Censuris.

COROLLARIUM.

Confessarius ergò advertens pœnitentem suam
ex conversatione cum hæreticis adire pericu-
lum Fidei, morum & salutis, debet ei injungere,
nec potest absolvere, nisi promittat devitare, vel
abscedere, quamprimum absque gravi suo incom-
modo fieri potest.

SECTIO IV.

Librorum hæreticorum Lectio, Retentio.

SUMMARIUM.

35. *Quomodo differant liber hæreticus, liber hæretici, &
liber prohibitus.*

R 5

36. Mor.

36. *Mortaliter peccant, & excommunicantur*
37. *Quicumque cujuscunque conditionis, sine factis Apostolica scienter legunt, retinent, & tenent Sc. librum hæreticum hæresin continentem*
38. *Atque adeò ad incurrendam hanc excommunicationem debet esse 1 Liber hæretici; non alterius, Turca, Judæi &c.*
39. *II Debet esse Liber. Ubi: quæ censentur, & apprehendantur nomine libri?*
40. *Debet esse Liber hæresin continens (Quinam)*
41. *IV. Aut de fide vel Religione tractans*
42. *V Debet quis scire esse talem librum: unde tantum ignorantia invincibilis, sed etiam error crassa, & probabiliter etiam affectata excusat ab excommunicatione.*
43. *IV. Debet etiam legere intelligibiliter. Ubi: quis moraliter sic censetur legere, per se, vel alium, ipsum auscultando?*
44. *Quæ quantitas requiratur, & sufficiat in tali ad peccatum mortale & incurrendam excommunicationem?*
45. *Quandonam ita peccent, & pœnam excommunicationis incurrant retinentes tales libros?*
46. *Quandonam eos imprimentes?*
47. *Aut defendentes?*
48. *Aliorum librorum sub mortali prohibitorum tenentes.*

35 **L**iber hæreticus, liber hæretici, & liber bitus differunt sicut magis & minus patens. Liber hæreticus propriè dicitur & dicitur qui Religionis materiam tangens in toto, aliqua sui parte hæresin, vel contrariam Orthodoxæ sententiam continet, & ex merito hæretici docet; à quocunque sit compositus. Liber hæretici verò latius patens dicitur omnis

compositus & editus est ab hæretico in quacunque materia, sive Fidei & Religionis, sive alia. Liber prohibitus adhuc latius patens, dicitur omnia ille, qui in Indice Romano, Concil. Tridentino annexo, prohibitus designatus, vel adhuc legitime designandus est, à quocunque sit compositus, sive ab hæretico, sive à Catholico, & de quacunque materia tractet, sive Religionis, sive alia perniciofa, de quibus omnibus patebit.

ASSERTIO V.

Quicumque hæretici librum hæresin continentem, aut de Fide & Religione tractantem absque Apostolica Sedis Authoritate, scienter legunt, retinent, imprimunt, vel quomodolibet defendunt, jure naturali Divino & Ecclesiastico peccant mortaliter, & insuper incurrunt excommunicationem lata sententia Summo Pontifici reservatam. Omnes.

De peccato mortali constat *in primis* jure Divino naturali, quod sub mortali culpa prohibet omne periculum proximum peccandi, maximè in Fide & Religione, adeoque etiam prohibet legere libros hæreticorum, saltem hæresin apertè docentes ob gravissimum periculum subversionis: nam si teste Apostolo hæreticorum sermo serpit ut cancer, & venenum diffundit, sanè eorundem sermo in libris scriptus, quo intimiùs penetrat lectus, eò magis inficit, & velut serpens in silentio mordet. II. Jure verò Ecclesiastico idem sæpiùs & severissimè prohibetur sub excommunicatione, aliisque pœnis solis peccatis mortalibus debitis di-

ver-

versis constitutionibus Pontificum Pii IV. *constituit. 77. Sixti V. constituit. 74. Clement. VIII. constituit. 36.* quas lege in Bullario Romano Canonum. denique Bulla Cœnæ prima excommunicatione librorum hæreticorum, consequenter etiam fulminat legentes eorum libros. Illius Bullæ sic habet; *Excommunicamus hæreticos libros hæresin continentes, vel de Religione tractantes sine Authoritate nostra, & Seais Apostolicis scienter legentes, aut retinentes, imprimis seu quomodolibet defendentes ex quavis parte publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel modo.* Hæc Bulla, distinctè satis exprimens conditiones requisitas ad incurrendam hanc excommunicationem, & nunc breviter explicandas.

§. III.

37 *Quicumque sine facultate Sedis Apostolicæ*
 Cujuscunque conditionis, dignitatis, & conditionis, probitatis existat, atque, ut loquitur Bullæ Pontificum, quacunque dignitate, & auctoritate, etiam Episcopali, vel Archi-Episcopali fulgeat. Quamvis enim respectu alicujus particularis personæ, doctrinæ, probitate, & constantiâ, prædita nullum esset periculum, si ejusmodi libros hæreticos, quia tamen Ecclesia advertit sub tali prætextu quemlibet posse præsumere, & sic plurimos seduci, sicque populo Christiano gravia pericula subversionis comminere, hinc rectè universaliter, doctis personis, & indoctis lectionem librorum hæreticorum prohibuit, præter personas idoneas à Sede Apo-

lica specialiter deputatas, vel deputandas. Ratio fundatur in communissima sententia DD. quod nimirum cessante fine adæquato legis in una particulari persona, non ideo cesset lex eam obligare, quia lex principaliter fertur propter bonum commune totius communitatis, & non propter bonum privatum hujus vel illius: ut si Magistratus præcipiat, ne quis denoctu arma portet propter periculum rixarum, homicidiorum, etiamsi quis ob senium, vel mores pacatissimus, esset extra omne periculum rixarum, adhuc obligatur lege ob dictam rationem; eadem ratio à fortiori est in proposito. Insuper tamen si fatear non improbabilem esse sententiam multorum DD. nominatim *Diana*, variis locis apud *Tamburin. cit. c. 1. n. 38.* nimirum quando cessat totus finis adæquatus legis in una persona particulari, tunc in illa cessare obligationem legis: saltem in foro conscientiae: esto ita in aliis: at in proposito nostro vix unquam potest cessare finis adæquatus legis prohibentis lectionem librorum hæreticorum (moraliter loquendo) nam præterquam, quod difficile videatur cessare omne periculum subversionis in lectione illorum librorum: reverà periculum subversionis non est totus adæquatus finis illius tantæ prohibitionis: est enim etiam 1. hæreticorum contemptus ex exterminatione eorum librorum enascens: est 2. evitatio, quantum fieri potest, omnis communicationis cum illis etiam in scriptis; est 3. ut ipsi, cum videant sua scripta à Fidelibus non legenda, à scriptione cessent. *Accedat*

cedit

cedit obedientia & reverentia tam severis
 cilioꝝ & Pontificum Decretis debita: quæ
 gò nunquam cessat finis adæquatus illius
 bitionis, non est aperienda janua, quæ ejusmodi
 bros impunè evolvere possit, etsi putes, (conce
 quandò vel quis certus erit?) te in pericula
 non lapsurum. Verùm quia nulla ex sine Episcopo
 nulla regula sine exceptione. Ex sententia Pontificum
 ehant. Tribunal. parte 2. tract. 2. Sect. 4. Pontificu
 dub. 1. probabilissimâ epichia excipiendi
 Archiepiscopi, & Episcopi in locis, ubi
 Apostolica aliter proviſum non est, quibus
 ex officio competat autoritas legendi, contem
 di, condemnandi errores & libros hæreticos
 siquidem Apostolus ad Titum 1. inter
 nes Episcopi maximè requirit, *ut possit ex
 in doctrina sana, & eos, qui contradicunt
 guere: Quomodo autem arguet eos, qui
 dicunt, si non licet eorum doctrinas falsas legi.*
 Idem ibidem in generali regula etiam probabi
 mâ epichia excusandum censet Theologum,
 fessarium, vel Concionatorem ab omni peccato
 & consequenter etiam ab omni censura incul
 da, si ob rationabilem causam, utpote ad examina
 dam citationem hæreticam, ad satisfaciendam
 bio justè interrogantis, ad convincendum hæ
 cum ex proprio suo, vel sui hæresiarchæ lib
 specialiter quando speratur inde vincere, & in
 moram non patitur, nec patet recursus ad
 qui habet licentiam legendi ejusmodi libros
 maximè si indè speretur bonus effectus ad

severis versionem alterius errantis, ut meritò lex Charita-
 bita: quibus debeat vincere legem Ecclesiasticam, legat,
 illius quantum ad id opus est, librum hæreticum. Lay-
 nan antem *lib. 2. tract. 1. c. 15.* epychiam hanc
 concedit cuilibet viro docto & prudenti in Ger-
 mania legendi in libro hæretico, locum quæren-
 do ad alium convincendum, si certò speret inde
 convertendum. Neque obstat, quòd Bullæ Pon-
 tificum prohibeant ejusmodi libros legere *quavis*
causa, quovis ingenio, vel colore: nam præter-
 quam, quòd causæ allatæ non sint coloratæ, sed
 veræ & reales, ac in Charitate fundatæ, istæ par-
 ticulæ potiùs ad defendentes, quam ad legentes li-
 bros hæreticos referendæ sunt. Ut monet *Mar-*
chant. l. 6.

§. II.

Hæretici librum hæresin continentem, vel de
Religione tractantem.

AD incurrendum ergò hanc excommunicatio-
 nem ex parti libri lecti requiritur. 1. Ut
 hæretici sit. 2. Liber sit 3. Hæresin contineat.
 4. Aut saltem de Religione tractet, etiamsi hære-
 sin manifestam non contineret. Percurramus bre-
 viter singula.

1. *Hæretici &c.*

Seu ab hæretico compositum librum. Non enim hic comprehenduntur libri Infidelium, Turcarum, Judæorum, & quorumlibet non baptizatorum, quantosvis errores continentem con-

tra Fidem, quia non sunt liberi hæretici multò minùs libri Catholicorum hæreses res tantùm, imò hæresin continentés, etiã hæreticorum scholiis, & magnis quidem, imò adhuc enim absolute sunt libri Catholicorum. Et summa D. Thomæ simpliciter est eorum copiosissimas annotationes ipso corpore non inseruerit Cajetanus. Non ergo excommunicationem incurrunt, qui in libro auctoris Catholicus ei v. g. *Bellarmini, Becani* &c. hæreticorum extrinsecas ad verbum relatas legit, etiã præsentatione vel affectu hæresin discendi. Juxta munem DD. Navarr. c. 27. num. 56. *Sed cit. num. 27. Azor. Layman. lib. 2. tr. 1. c. 1. alii.* Ratio est: quia lex Canonica non prohibet lectum, sed factum legendi librum hæreticis autem non legit librum hæretici, sed Catholicus, adeoque non incurrit censuram, si mala intentione peccet graviter. Idem dicitur de illis, qui in libro alicujus S. Patris, S. Patris Catholicus, vel quovis alio, alias non prohibet legit adjecta scholia, vel annotationes hæretici, ut sæpè occurrit: quia similiter prohibet simpliciter non est hæretici, sed Catholicus modò antea dictum; *ita cit. ex communi.* licet liber alicujus Catholicus etiam ex more theoris hæresin contineat, legens tamen non incurrit excommunicationem ob eandem rationem, ut ex communi cum aliis notat *Layman.* et specialiter opera *Origenis & Tertulliani* &c. pertas hæreses contineant, tamen ob

doctrinam, & quia modò illarum hæresum non est periculum, ab Ecclesia omnibus, saltem prudentibus & intelligentibus permittuntur.

II. Librum.

E Animirum quantitate compositum, ut verè censetur liber, sive magnus, sive parvus, dummodò verè liber sit prudentis iudicio. Decem foliorum magnitudinem requirunt aliqui apud *Tamburin. cit.* sive totus simul compactus, sive solùm pars libri seorsim legatur: imò ut ex communi rectè monent *Sanchez & Layman, cit.* etiam si solùm legatur præfatio ad lectorem, seu epistola dedicatoria, aut index annexus libro hæretico, saltem totas propositiones continens; sunt enim veræ partes libri, & mentem authoris hæretici, ac totam summam libri continent, & sæpè perniciosiores lectu, quàm magna aliqua pars corporis ipsius libri. Adde etiam: sive impressus illè liber sit, sive manuscriptus, dummodò sit per modum operis completi, & per modum libri typis mandari soliti. Ita cum pluribus *Suarez disp. 30. De Fide sect. 2. Sanchez lib. 2. moral. c. 10. n. 35.* Quia etiam manuscripta hominis, libri vocantur, & æquè perniciofa sunt. Quamvis de hoc disputet *Tambur. cit. §. 14.* satis benè suadens, legentes talia manuscripta hæreticorum non incurere hanc excommunicationem latam in legentes libros hæreticorum; fatemur tamen incurere alias excommunicationes Pontificum, latis in legentes libros prohibitos, sed in praxi perinde

est. at quid de legente solum brevem scripserit
 epistolam vel concionem hæretici v.g. apud
 alicujus revocationem solemnem, seu ut
 professionem, impressam seorsim, quæ
 pars alicujus libri hæretici, nec in forma
 cujus libri, vel tractatus redacta, saltem
 rem 10. foliis, ut determinarunt aliqui
Tamburin. supra. Suarez. proximè, cit. cen-
 lem incurrere etiam censuram, eò quòd
 hibitio sit favorabilis Fidei, ideòque exten-
 non coarctanda ad propriè dictum librum,
 maximè quia eadem ratio periculi militat
 opusculis minutis hæreticorum, quæ in
 libris. Sententia planè tutior. Sed miti-
 cendum cum *citt. Sanchez, Layman, Mar-*
Tamburin. quamvis certum sit talem jure
 naturali posse peccare, & sæpè peccare
 periculi, cui se moraliter exponit, probè
 tamen non incurrere excommunicationem.
 tivo è contra est: quia licèt illa lex prohibens
 rabilis sit Fidei, absolutè tamen odiosa est
 libertatis humanæ, & per consequens strictè
 pretanda intra rigorem verborum & restrin-
 da ad propriè dictos libros: atqui una talis
 va scripta epistola, concio hæretica &c. quæ
 non est liber, nisi fortè ad quantitatem decem
 liorum accedat: ubi tamen benè notandum
 lia legentem, etsi non incurrat excommuni-
 nem, latam in legentes libros hæreticos,
 tamen incurrere excommunicationem ejus
 Bullæ, ut latam in credentes, faventes vel de-

entes hæreticorum; si nimirum ejusmodi scriptis credant, consentiant, faveant, eam vel eorum auctorem defendant, idque exterius exprimant, juxta dicta supra.

III. Hæresin continentem : &c.

Nimirum ex mente Authoris hæretici expressè tractantem : idque etiamsi exigua sui parte hæresin contineat, cætera bonas materias tractet. Imò Sanchez *sup. n. 35.* censet, quòd nemo quis habeat talem librum hæretici, in quo solum legatur una vel altera hæresis, etiamsi illas omnino deleat, eradat, vel elaceret, non possit tamen deinceps legere, sed adhuc sub censura prohibita debere existimari : quia particularis expunctio non tollit communem libri prohibitionem. Dubium tamen est de ejusmodi libris hæreticorum, quorum principale & totale argumentum bonum est, tamen obiter & per accidens hæreses & errores continent, ut sunt verè libri Historici hæreticorum, utpote maximè *Censuratiorem Magdeburgerium, Aventini, Sleidani, Münsteri &c.* Unum præcipuum illorum intentum fuisse videtur statim Ecclesiasticum & Mönasticum convellere & denigrare; ideoque prohibentur sub mortali in Indice 2. classis. At an etiam comprehenduntur in Bulla coenæ sub excommunicatione reservata? Sane valde conformiter verbis Bullæ affirmant Suarez *part. 3. tom. 5. disp. 21. Sect. 2. n. 10.* Sanchez *lib. 2. c. 10. n. 34.* & alii : Bulla enim disertè sub disjunctio-

prohibet libros hæreticorum, qui aut hæretici
 tinent, aut de Religione tractant: ergò & c.
 men Germanus Moralista Layman *cit. c. 11*
 censet in nostris partibus Bullam cum tantum
 re non esse receptam: & opposita praxis est
 proborum, qui tales libros sine scrupulo
 & retinent; quare cessante periculo excusantur
 non tantum à censura Bullæ, sed etiam à prohi-
 tione Indicis & peccato.

*11. Ant de Fide, & Religione tractan-
 tem & c.*

41 **U**tpote Sacram Scripturam interpretari
 Commentariis, Postillis, Concionibus
 stiones Theologicas disputando, de Fide,
 Dei, & Sanctorum, Justificatione, Sacramentis
 stata Clericorum &c. Etiam si contingeret
 tum sit, in tali libro nullum errorem contra
 Orthodoxam concludi, nihilominus Ecclesiam
 flissimè prohibet sub mortali & excommunicatione
 tione, partim in justissimum odium & abominabilem
 tionem hæreticorum, quòd nolit filios in
 illa turbida aqua bibere, & putrido luto
 garitas colligere; partim etiam ob periculum
 remotum, & omnem occasionem lapsus
 dendam; hæretici enim semper sunt hæretici
 quamvis in aliquo libro apertè hæresin
 ceant, semper tamen venena stillant, & ipsi
 si & modo loquendi legentis animum
 escant, ut aut in persona hæretici sibi
 ceant, aut ad alias doctrinas & libros hæreticos
 animum apponant, undè gravissima sæpè per-

incautis eveniunt. Cæterum hæresiarcharum & hereticorum, qui nominatim damnati sunt, ut *Lutheri, Calvinii, Zwinglii*, omnes omnino libri prohibentur Regulâ 2. Indicis, sive de hæresi, vel Fide aut Religione, sive de quacunque materia tractent. Sed de alia materia indifferenti, ut sunt libri hæreticorum Philosophici, Juridici, Medici, Grammatici, qui nec hæresin continens, nec de Fide vel Religione tractant, omnibus permissi, vel saltem prohibiti non sunt. De libris prohibitis universim dicam seorsim inferiùs in fine.

§. III.

Scienter legunt.

1. Scienter.

UT pote duplici scientiâ seu notitiâ, & Juris, 4° scilicet esse prohibitum legere ejusmodi libros hæreticorum; & facti, nimirum hunc esse alicuiusmodi librum hæretici prohibitum. Excusat ergò omnis ignorantia opposita juris vel facti, prout docetur in materia de Legibus. Nimirum 1. excusat ignorantia juris vel facti invincibilis vel culpabilis, sicut ab omni peccato, ita consequenter à pœna excommunicationis. 2. Omnis ignorantia culpabilis levis excusat à mortali, consequenter etiam excusat ab excommunicatione, quæ non potest infligi, nisi propter peccatum mortale. 3. Omnis ignorantia culpabilis etiam crassa, supina, etsi non excuset à mortali, excusat ab excommunicatione incurrenda propter istam particulam *scienter*, revera enim

L 3

non

non legunt *scienter*, qui quantumvis crassam ignorantiam ignorant, hunc librum esse hæreticè prohibitum. Secus censet communis de ignorantia affectata, eò quòd ignorantia affectata æquiparetur scientiæ, & sic tales æquivalenter legant *scienter*. Tamen dubium & tutum est, etiam ignorantiam affectatam excusare ab excommunicatione ratione prædicta *scienter*, dummodò non sit cum ingentibus peccatis conjuncta, ut cum Sanchez cit. Bonacina & Stropalao docet Tamburin. cit. lib. 2. c. 1. n. 27. Et ego alibi tract. 1. c. 2. De actib. hæreticis n. 38. Ratio bona est: quia quando leguntur sub hujusmodi terminis: *qui scienter* & *si* *fulò temerarie, ausu temerario hoc fecerit* non videtur solùm requirere ipsam meram transgressionem legis ad incurrendam pœnam, sed etiam contemptum aliquem & contumaciam, quod saltem verisimillimum est in censuris finaliter & principaliter feruntur ad frangendam contumaciam: atqui talis contemptus & contumacia non potest stare cum ignorantia, nunquam, etiam affectata: nam in rigore leguntur *scienter*, & consequenter contumaciam facit, qui ex quacunque etiam affectata ignorantia facit: ergo &c.

II. Legunt &c.

43 **U**tique moraliter & intelligibiliter. *U*l. non legit moraliter, nec consequenter hujus prohibitionis pœnam incurrit, si percipit sensum libri, utpote sola voce legens.

alieno idiomate ignoto; at verò legit moraliter, qui gnarus idiomatis solo visu & mœe librum hæreticum percurrit, ideóque excommunicationi subiacebit; quia ad moralem in dropriè dictam lectionem non est necesse, ut verba ore tenùs proferantur. II. Non legit maliter, qui alterum legentem librum hæreticum ipsum solum auscultat, ideóque non incuit censuram latam in legentes libros hæreticorum, quia reverà ipse nullo modo legit, quamvis peccet mortaliter, quatenùs se eidem cum gente periculo subversionis exponit, & possit currere excommunicationem ejusdem Bullæ latam in credentes, vel faventes hæreticorum, quando nimirum doctrinæ hæreticæ audæ serió complacet, favet, assentitur. At contra III. verè legit moraliter, qui alteri famulo .g. vel puero, sive intelligenti, sive non intelligenti tradit librum hæreticum legendum coram se, ut ipse audiat, verè, inquam, legit moraliter, etsi per alterius ministerium: nam quòd quis per alium facit, per se facere censetur. Nec dubium est, Ecclesiam & Pontifices etiam hos comprehendere voluisse in censura; nam aliàs quilibet in fraudem legis ageret, censuramque subterfugere facillimè posset: atqui secundum Jura & Canones *c. vlt. de Regul. Juris in 6.* casus, per quem lex eluderetur, semper censetur prohibitus per ipsam legem, seu per illius dispositionem comprehensus: non quidem casu unà cum præcipiente, etiam spontè legens & intelligens excommunicationi subiacet,

cebit, notat DD. communiter, me
annes. Contra rursus IV. Non legit
nec consuetudine incurrit hanc excommuni
nem lata in legentes libros hæreticorum
alteri tradendum librum hæreticorum
mittens, iam suadens vel mandans, ut pro
gat: quia pena vel censura lata in facientes
comprehendit mandantes, suadentes, confes
tes, &c. nisi exprimantur, cum lex penal
est interpretanda sit. Attamen talis ma
potest incurri, & plerumque incurrit ex
communicationem, ut lata in fautores vel
fores hæresis, scilicet, maligno affectu
res, præcipiat, et suadeat alteri legere
tem librum.

III. Legunt &c.

44 **U**tique in quantum atque aliqua etiam
moraliter, & sufficiente ad peccatum
le, tantamque consequentem poenam: nam
ctione librorum hæreticorum legentem a pe
mortali, & consequenter ab excommuni
incurrenda excusari ex parvitate materia
apud omnes in confesso est. At quænam
feri debeat materiae parvitas? Quænam no
tans? notabilis? hoc opus, hic labor est.
Sanè regulariter intolorabilis est sententia
letilib. I. c. 19. n. 4. & aliorum asserentium
etiam vel alteram lineam legere scienter in
hæretico sufficere ad incurrendam cen
eò quòd perfecta hæresis etiam in uno verbi
tineri possit. Sed rectè respondet Layman

§. f. in lege præsertim pœnali spectari id, quod communiter, non quod rarò contingit: communiter autem non imminet grave periculum ex tam modica libri hæretici lectione. Dicit autem *regulariter, communiter*; nam rectè observat Tamburin. *cit. n. 35.* quòd si pauca lineæ vel versiculi continerent totam doctrinam hæreticam, propter quam liber fuit proscrip-tus, certò non posse liberari à peccato & censura, qui illum locum scienter, deliberatè, & consultò legeret; cùm enim illæ pauca lineæ sint tota causa prohibitionis tam gravis libri, inobedientia non levis, sed gravis cen-teri deberet, ideòque etiam censuræ obnoxia. Econtra generaliter nimis laxè *Sanch. Rodrig. Sa.* aliique apud Dianam *part. 5. resolut. 42.* integram paginam majoris voluminis hæretici pro parva materia à mortali & censura excusante admittunt.

Principaliter ergo ratio habenda est finis præcepti sub excommunicatione prohibentis lectionem librorum hæreticorum, nimirum ad cavendum periculum subversionis in Fide. Piacet judicium nostri Patris *Marchantii Trib. tom. 2. tract. 2. q. 2. concl. 1.* non esse hic attendendum materialem parvitatem penes numerum linearum, vel paginarum magnitudinem, sed morale periculum subversionis ex materia, quæ legitur contra finem præcepti: v. g. aperit quis librum hæreticum, & primo statim intuitu, in primo vel altero §. advertit hæresin, vel errorem contra Fidem, & nihilominus, sive ex malitia, sive ex curiositate, vel

levitate pergat, hic legens etiam paucis
 omninò peccat mortaliter, & anathemate
 quia & periculo se se expoluit, & contra
 nem legis processit. At verò talis advertit
 teriam esse indifferentem, Catholicis con-
 præsertim historicam, politicam sine hære-
 errore, etsi pergat legere unam, alteram,
 paginam, *post factum* non est condemnandus
 cati mortalis, nec consequenter excommu-
 nitionis incursum; quia revera respectu totius
 & finis præcepti materia parva est, cum
 periculum subsuerit. Dico tamen *post factum*
 non enim suadendum est uti hæc licentia
 ro propter periculum, quod subesse facile
 nam ut ex Apostolo iteratò inculcatum: *Hereticorum sermo serpit ut cancer.* Quod si
 quis in libro hæretico à principio quidem
 ret legere multum, vel totum opus, & *post*
 facto tantum legeret parum intra limites præ-
 materiae modo definitæ, quacunque de ca-
 terius non perexerit, peccasset quidem mor-
 ea modica lectione, ratione internæ inter-
 mortalis, seu in affectu; at non peccasset
 literatione executionis externæ, seu in ex-
 ideòque non incurreret censuram; quia
 non punit intentionem internam malam, seu
 cutionem, & lectionem externam, secundum
 mnes. Verum

IV. Legunt &c.
 45 **U**Tique rationabili *epichia* excipiendi
 casus urgentis necessitatis, vel gravissimæ

litatis, prout de Episcopo, Confessario, Concionatore innuit. §. 1. in fine.

§. IV.

Retinent, imprimunt, vel quomodolibet defendunt.

Post ipsos legentes etiam excommunicantur ii, qui juxta haftenus clara dicta, *librum haereticum haeresin continentem, vel de Religione tra-* *stantem scienter.*

I. Retinent.

Omnis enim persona singularis absque aucto-
ritate Pontificis librum haeretici retinens, non tantum formaliter ad lectionem & usum sui, vel aliorum, suo vel alieno nomine, sed etiam materialiter tantum, v. g. ad ornatum, ob antiquitatem, vel aliam quamcunque causam, adeo ut Sanchez lib. 2. moral. c. 10. à n. 32. neque excuset aromatarios, librarios &c. qui similiter libros minimè ad legendum, sed ad involvendum aromata, libros vel alias merces retinent. Sed nunquid etiam tetinentes pro usu à posteriori? credo Sanchez dictorum, quod sic, nisi fortè ita dilaceret totum, ut nullus sensus indè legi possit. Sed credo Germanos non admittere tantum rigorem. *Ratio est: Quia Ecclesia & Pontifex simpliciter prohibet asservare tales vel illos libros volentes illos penitus aboleri, cum eorum asservatio semen quoddam sit, & conservatio haereticae Fidei, & continuatio occasio praesentibus & posteris eos legendi cum periculo lapsus.* *Communis D. D.*

Sax.

Sanchez, Layman. alii cit. Interim tamen
 missa semper parvitate materiae excusante,
 sanè majori in retentione, quàm in lectione,
 longè minor si culpa retinere, quàm legere
 culat enim parvitas moræ, vel temporis in
 nendo, imò etiam longior mora justa, dum
 Etatur tempus opportunum tradendi Inquisi-
 Ordinario, vel Confessario, vel Superiori
 ecclesiastico. Denique quibus Auctoritate Apo-
 lica licitum est legere libros hæreticos, unde
 tiam licere debet eos libros retinere, saltem
 quæ illa licentia durat, quæ moderno stylo
 non solet concedi, nisi ad quinquenium,
 ptis semper pestilentibus libris *Nicolai Ma-*
velli, & Caroli Molinei, & tractatibus de
 logia judiciaria: quo elapso & ipsi jubentur
 libros extradere, nisi nova licentia impetrata
 Sed hoc intellige de personis privatis: nam in
 mania ob permixtionem hæreticorum tolerari
 rum licet in Collegiis, Conventibus, Monasteriis
 eos libros seorsim asservare, etiamsi actu non
 esset, qui habeat licentiam eos legendi, dum
 dò subinde adesse soleat, ut observat *Layman*
 sæpè cit. Unde notanter dixi initio: *omnis*
sona singularis.

II. Imprimunt.

46 **P**Eccant hi, & excommunicationem incurrunt
 runt quomodolibet ad impressionem libri hæ-
 retici scienter propinquè cooperantes. Ut
 qui librum imprimendum tradit. 2. Typo-
 graphus qui librum accipit. 3. Qui typos ordi-

4. Qui imprimit. 5. Corrector, qui corrigit folia, ut emendata prodeant, nam & hic censetur imprimere, dum ad emendatè imprimendum concurrit, præterquam quòd jam legat, si intelligat, librum hæreticum, vel partes. *Communissima apud Sanchez cit.* Cæterùm qui solùm expensas facit ad impressionem, qui describit exemplar ad imprimendum, qui characteres, atramentum & similia facit, ut ferat impressoribus, etsi hi fautorum hæreticorum censuram incurrere possint, non tamen ut imprimentes; cum remotè satis concurrant ad impressionem; idemque à fortiori dicendum de Bibliopegis & Bibliopolis ejusmodi librorum jam impressorum; nam nullo modo imprimunt, sed solùm ut retinentes, vel hæresifaventes censuram incurrere possunt.

III. Quomodolibet defendunt.

Utpote qui librum ejusmodi hæreticum ut ta-
lem, seu quatenus opus hæretici est, commen-
dant, laudant, defendunt, tuentur verbo, scripto,
facto impediendo, ne in manus inquisitoris trada-
tur, comburatur &c. uti explicant *Tolet, Sayrus, Suarez, Sanchez, alii.*

APPENDIX.

De Lectione aliorum librorum pro-
hibitorum.

Ibri in Romano Indice sub peccato mortali
(quippe ob periculum subversionis in Fide &
moribus, ceu causam gravissimam) prohibiti sunt
triplicis classis

I. Pri

§. I.

Primæ classis prohibiti sunt libri omnium hereticorum de Religione tractantes, ac hæreticos continentés (illi ipsi, de quibus hæctenus vel de his si publice suspecti, eò quòd contineant propositiones, seu doctrinas: 1. *Hæresin sapienter* quibus scilicet hæresis tacilè inferri potest. 2. *Malè sonantes*, quæ licet in sensu Catholico ligi possint, sæpius tamen in sensu hæretico solent. 3. *Temerarias*, seu insolentes, quæ communem rationem & auctoritatem. 4. *Calumniosas*, seu causam erroris, vel lapsus in Fidei, & morum præbentes. Hi omnes libri hereticorum editi, & in posterum edendi prohibentur sub peccato mortali, & excommunicantur reservata summo Pontifici, idque proprie auctores hæreticos; damnato enim auctoritate certo genere, puta Religionis damnata cetera omnia ejus scripta in eodem genere, scilicet de Religione tractantia, quam Regulam tradit Gregorius. c. *Fraternit. de hæreticis*.

§. II.

Secundæ classis sunt certorum; & tertie classis incertorum Auctorum etiam Catholicorum libri prohibiti ob contentam doctrinam erroneam, suspectam, periculosam in Fide & moribus Fidelium. Hi ergo libri prohibentur non propter auctores, sed propter errores contentos tantum; aliqui absolute & perpetuo: aliqui conditione & restrictione, donec expurgati prohibentur sub mortali. Sed tunc & illi tunc

qui in Indicem relati sunt, vel fuerint, prohibentur etiam sub excommunicatione non reservata, à qua quivis Confessarius absolvere possit. Notat tamen Layman *hic c.* 15. n. 18. Indicem illum apud nos in Germania non esse cum tanto rigore receptum, quantum ad excommunicationem.

§. III.

Ulterius prohibentur absque omni dubio sub mortali omnes libri de magia tractantes, *Regul. Indici.* Item libri omnes tractantes de astrologia judiciaria. *Clem. VIII. constit. 20. Urban. VIII. const. 13. & 14. in Bullario.* Item omnes libri cujuscunque authoris res obscenas & lascivas ex professo tractantes *Reg. 7. Indici*, uti sunt *Aureus Asinus Apulei, Ameristus &c.* Permittuntur tamen libri Poëtarum Ethnicorum ejusmodi materiam continentes ob sermonis elegantiam & proprietatem, ita tamen ut pueris non prælegantur, vel præbeantur, nisi purgati: quod hos tamen libros legentes nulla extat censura excommunicationis, sed solum contrahitur peccatum mortale, si materiae & periculi gravitas addit.

§. IV.

Regulâ quartâ etiam probibetur sub mortali ne fideles laici legant Biblia vulgari idomate sine Episcopi, Inquisitionis, aut alterius Superioris licentia. Item ne legant controversias contra hæreticos vulgari lingua editas. Item ne disputent publicè vel privatim cum hæreticis; quod etiam sub pena excommunicationis prohibetur jure communi.

communi c. quicumque Tit. de hæreticis
 rum licet hæ prohibitiones æquissimæ sint
 iis parum vel nihil utilitatis, multum autem
 culi subsit laicis, tamen in his nostris Regi
 receptæ minimè, maximè quoad lectio
 bliorum, ut meritò dixerit Serrarius in
 menis Biblicis c. 20. q. 3. *Non puniuntur
 laudantur, qui in Germania nostra nullam
 peticâ facultate, Biblia vulgata & vernaculâ
 quâ Eckii & Dierenbergii legunt. Sic ille
 versionibus Lutheri, Calvini, aut aliorum
 eorum intelligendum, quæ ob corruptelam
 quam libri hæreticorum in 1. classe, & sub
 municatione reservata prohibitæ manent.*

CAPUT IV.

De Spe Theologica, & peccatis positis.

Spes apud Philosophos significat motum
 passionem virtutis appetitivæ tendentem
 num absens, ut arduum assequendum.
 Theologos proportionaliter Spes significat
 tem illam Theologicam, quâ voluntas tendit
 bona supernaturalia, maximè verò in ipsa
 tudinem, ipsûmque Deum, quatenus est
 mum Bonum nostrum, utique arduum
 assequendum. Dividitur ut cætera virtutes
 habitualem, quæ est habitus infusus di
 inclinans ad sperandum bona supernaturalia